

Reuerendi Patris P. Hieremiæ Drexelii e Societate Iesu Opera omnia

Duobus nunc Voluminibus comprehensa, & libellis ante hac non editis
aucta ; Illvstrata, Indicibvs Moralibus, Locorum S. Scripturæ, Capitalium
Mysteriorum fidei, Rerum, & Concionum quouis anni tempore habendarum
; Congestis Et Compositis Methodo prorsus, alijs Auctoribus inusitata ; Sed
Theologis ...

Indicibvs Illvstratvs Et Avctvs Concionatoriis

Drexel, Jeremias

Antverpiæ, 1643

Cap. IX. Excerpendum esse diversis rationibus docetur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77031](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77031)

CAPUT IX.

Excerptum esse diversis rationibus docetur.

T Estimonis & exemplis docuimus, Excerptum esse. Idem rationibus confirmatum inus.

Prima est: Lectoris intentio scribendi & annotandi curâ multum acuitur. Ita lectio fit multo meditator, tantoque melius res intelliguntur, quanto exactius, dum in notas transeunt, expenduntur. Sapuit sibi Demosthenes, qui, ut supra dictum est, Dionysio Halicarnasense teste, Thucydidem totum suâ manu octies descripsit. Multa etiam volumina suâ manu exscripsit Hieronymus. Multa quoque alii transcripserunt profectus cupiditate accensi.

Theodosius Junior Augustus Imperator, non solum venustus characteres, cum scriberet, efformavit, quod Nicephorus commemorat, sed etiam tam multa descripsit, ut, si fortuna tenuis fuisset, alere sese scribendo commode potuisset. Nec diem dumtaxat, sed insuper & noctes scriptioibus, ad illam pervigilem lampadem suam impendit.

Altera ratio est. Quod exscribitur, intelligentiam profundius subit, menti altius imprimitur. Nam sapienter lector oculis per paginas volat, & cursim ad alia atque alia properat, cum gnauiter excerptit, & annotat, crebrius subsistere cogitur, & pedem figere, ita dum lectus immoratur, dum relegit, & retractat, longè melius, quæ retinenda, penetrat. Vide Argonarum, quàm is sedulo philippum aut aureum nammum exauinet, quem modò corticula, modò libellæ admouet, jam metalli sonitum, jam fidem oculorum poscit, sic monetam probam ab adulterinâ discit distinguere: ita qui multa seligit ac notat, & auctores nosse, & stylum a stylo incipit discernere. Ita cura excerptendi attentionem legendis excacuit, festinationem remouet, & altius infigit menti quidquid annotatur.

Tertia ratio. Excerpta & notæ medicamentum oblivionis nobilissimum, memoriae superperas ferunt suavissimè: quod singulari capite jam supra demonstratum est. Memoria humana, legnis, lenta, labens, infida, fallax, rimarum plena, ut verbo dicam, cribrum est. Nimiùm eam oneras? obtruitur: plus æquo implet? confunditur: commissa minutius & ad unguem repetis? turbatur: scrupulosius eam stimulas & scrutaris? penitus subinde obmutescit. Quid illi facias? rerum plurimarum capax est, sed non omnium. Finita est, suisque & ipsa terminis ac finibus arctatur, ubi dicere liceat: *Nihil ultra*. De imaginariis extra cælum spatii multa Theologi disceptant: hæc in infinitum protenduntur: quocumque in iis progrediare, semper audies, *Plus ultra*. Non eadem memoriae ratio est, suis illa clauditur angulis, quos si transire velis merum inane ac vacuum reperias. Hic memoriae subsidium ab Excerptis & Notis petendum, ut quod illi surripit oblivio, hoc chartæ in suas classes digestæ restituant. Uti sapiens è chartâ sapere, ita etiam sapissime è chartâ meminisse ac recordari cogimur. Ei, qui solum legit, elabuntur innumera, quæ in Notas relata magno forent usui. Fautine, ut possis esse Promus, fias antè Condus. In chartas conde, in Notas exscribe, quorum constanter meminisse cupis. Labat & vacillat, imò nulla est memoria nostra, cum desunt ejuscemodi adjuventa. Effluit, quod in notas non venit? pæne totum frustra legitur, quòd in Excerpta non seligitur. Ergo memoriam his fulcimentis firma. Ut compendiosè excerptas, lege; ut utiliter legas, excerpte. Alterum sine altero, inanis & cassus labor.

Quarta ratio. Volumina plurima communi bono proderunt ab hac unâ Excerpti collatiâ. Nam inde Variarum, inde Antiquarum lectionum tot libri, inde

A Miscellanea, Florilegia, Epiroma, Summaria, Pandectæ, Collectanea & Conjectanea, Adversaria, Promptuaria, Rerum Silva, Quæstiones epistolicae, Hora subsceivæ, Farragines eruditæ, Memoriales tituli, Electorum libri, Musarum horri. Quibus omnibus literaria Respublica careret, si notare ac excerpte desidia veteret. Quòd si ea, quæ alienus labor annotavit, legenti sunt utilis, quorû magis illa proderunt, quæ quis ipse sibi, suumque in usum colleget?

Hic ego cum cochleâ velut oraculum proloquor: Domus propria, domus optima: Nota propria, Nota optima. Unica Excerptorum pagina tua labore scripta, magis tibi erit usui quàm decem, quàm alia viginti, quàm alia centum, quas diligentiâ obtulerit aliena. Nostra nobis & magis sapiunt, ut suaviora; & magis profunt, ut notiora. Sed hoc, cum opportunum fuerit, luculentius ingeram, & liberaliore cinere vas istud infucabo.

B His & illud addo. Quam multa sunt, quæ scriptores alii, aut studio præterstrunt, aut incuriosi transeunt, aut ad alia festinantes negligunt, aut reperta mutant & frangunt? quæ attentus lector, hinc illinc ingenti suo commodo decerperet.

Quinta ratio: Hebræus Sapiens ad formiculas & apiculas colligendi magistros nos ablegat. Formicula illa parvula, atque rucicola omniparentis terræ agilis alumnula, promptè repens velocitate, discurrens gnauiter, ætate congerit unde habeat quod consumat hieme; magister irionibus ac reditionibus eandem viam relegit millies nos ablegat. fatigari nescia; inertis orti sterilitatem assiduis damnat laboribus; futuri provida mater familias, æstivi fideris perita, plurimum antonæ in suum penu convehit: ita brumæ injurias non metuit, famis imperium non horret, infecundam hiemem commeatu jam condito non agrè tolerat. Dixerim, dum licuit, fideliter laboravit, nec segniter excerptit, ita parus jucundè fruitor. Non tamen unus formicis omnibus est labor. Hæ bajularum vices obeunt, & falcem ferunt se grandiore, ut majora sint onera quàm corpuscula. Alia viarum obtacula moluntur & amovent; alia herbarum semina oris forcipe trahunt, alia terram è foveis egerunt, & meatus aquæ aggeribus excludunt. Ista, ne madefacta humus horrea in herbam vertat, illata semina prærodunt; ista celebri lactu corpora defuncta efferunt. Quod mirius in tanto discurrunt agmine, egrediens non obstat intranti; quin potius, si quam viderint sub onere fatiscentem, aut sub fæce corruentem; humeris suppositis juvant & erigunt. Ubique ferat opus, omnes laboriosa, nulla otiosa.

Vade ad formicam? quisquis excerptendi & annotandi molestiam fugis? disce congregare, dum vires & anni favent. Hiemem senectutis prospice; jam ergo collige, jam reconde; quo ætas posterior sese soletur. Idem te docet apicula; & ad excerptum sedula præit.

D Apiculam intueri in Hyblæ volitantem, modò teretes hederarum corymbos, modò dulces tiliæ florentis surculos, modò gratos thymi odores; modò croceata genitarum cacumina, modò pallentium violarum suaves divitias, modò rubentium rosarum odoratas gemmas ore legulo populantem, & nimerolis crurum atque coxarum villulis implicentem. Omnes apicula flores delibat, ab omnibus excerptit, quod suum faciat. Hinc alveare dirat, hinc cetam liquoribus stipat, hinc favos construit, hinc mella diffundit. Sed apicula, ut sciamus, cum delectu maximo, & velut judicio excerptunt (quod in congerendis excerptis primum) nec enim temere quosvis flores insident, nec extrahunt, nisi quod melioris succi est, tam ceræ, quàm melli faciendò aptius. Venenum est, quod in flore deterius araneis relinquunt. Hæc apum sedulitas atque in excerpto studium est, quod mellis & cere thesauris orbem opulentat.

* Genista humilis arbuscula, nimirum frons, flore luteo, apibus grassissima.

Senec. ep. 84.
imit.

Hic ego tibi Senecæ verba ingero: Apes, ut ajunt, debemus imitari, quæ vagantur, & flores ad mel faciendum idoneos carpunt: deinde, quicquid attulere, disponunt ac per favos digerunt. & ut Virgilius noster ait,

Virgil. Æn. I.
Æneid.

liquentia mella
Stipant, & dulci distillant necare cellas.

Ita quicquid lectione collectum est, stylus redigat in notas.

Vade igitur ad apiculam, quicquid excerpenti modum aut ignoras, aut ignaviam amas. Quin sequimur, Faustine, melligeram hanc plebeculam, quin volucres innubas, & florilegas aviculas istas imitamus: Obsecro, non minus his animalculis in rem nostram sapiamus. Præstantiores auctores veluti flores nobiliores eligamus, hinc succos exugamus meliores. Stertimus & otiamur: avolat ætas, fugiunt anni hauriendis scientiis apti; nos neque mel, neque ceram facimus; jejuna semper erit & dictio nostra & scriptio; tam oris, quam calami paupertatem nunquam effugiemus. Excerptum, & Notandum est.

6. Excerpta nobis sunt instar bibliothecæ.

Sexta ratio. Excerpta nobis instar bibliothecæ sunt. Locorum varietas, & librorum penuria hoc nobis compendium facile persuadent. Expertus sum ego jam sæpissime hæc in libris permolestam difficultatem: quis enim eos semper ad nutum habeat? Non in prædium vir Religiosus mihi graviter questus: Quos libros Augustæ, inquiebat, quos Ingolstadtii, quos Dilingæ, quos Lovanii, quos Colonia, quos alibi ad manum habui, illos jam quero, & nusquam reperio, aut tali domino mancipatos, qui eis carere nolit. Meis itaque fruor Excerptis, quæ mihi bibliotheca sunt, facili negotio in omnem locum asportanda. Felix eram Lovanii, ubi poetas veteres, ubi præcos historicos omnes, & omnia Lipsii opera; ubi melioris notæ Philosophos & Theologos in meo museo inter ceteros numerabam. Nunc subinde vacuus in scopulo piscator hæreo. Vix pauculos historicos, & quidem editionis flagitiosæ ætate; Lipsium hoc loci in Pentheum migrasse credo, adeo lacer & dissipatus est; illius pauca invenio, & editionis dissimillimæ. In melioribus libris ceteris supellex curta. Itaque usum æmulor, & fructu unguium meorum victo, Excerptis meis utor. Excerpta non confecissem, nec dicere quidquam, nec scribere haberem. Libri destituunt, memoria non succurrit, olim lecta jam pridem effluerunt, interim dicendum aliquid & scribendum est. Ad meam igitur bibliotheculam memet recipio. Notas meas repeto: voces Timonis Venustini jacto,

Horat. lib. 1.
Serm. sat. 1.

populus me sibilat: at mihi plaudo

Ipse domi, simul ac nummos contempletur in arcæ;
simul ac dicendi scribendique copiam in familiaribus mihi paginis intueor. Hæc apud me vir mihi amicissimus perorabat, cui ego totus assentior.

Incredibile profecto est, quam utile volumen rerum selectarum, tempore non multo possit confici; è quo utilitatis plurimum ad eum redundabit, qui in hoc non hospes fuerit, sed civis. Hæc uti Excerptorum opportunitas, si vel sola sit, omnem Excerptum laborem abundantissimè compensat. Excerpta propria, bibliotheca compendiosissima, optima.

7. Hominum eruditorum ac sapientum pane omnium testimonio, voces, & exempla excerpte suadent.

Septima ratio. Hominum eruditorum ac sapientum pane omnium testimonio, voces, & exempla, quod uberiùs jam supra demonstratum est. In multis repetitis doctores & suaves plurimos, plerumque tamen non adeo multos factores. Suadere primum est, promptumque vel imperito cuique; dextrè facere paucorum. Hic & canto: Plures numerabis, qui fecerint istud, quam suaverint. Neque enim omnibus lubuit sui profectus rationem aliis detegere. Suaverunt hoc multi, sed plures suavoribus fecerunt, de compendio arcano sibi plurimum gratulati. Exercitium utique multò utilissimum est, & reverà necessarium ad eruditionem non plebejam anhelanti. Si nos, Faustine, hinc soli velimus

A sapere, desipiemus soli, sed in nostram perniciem. Ego fatius duco cum multis, sed eruditis desipere, quam solum sapere. Licebit quidem non excerptere, sed licebit etiam plurima necesse, innumera oblivisci, pæne omnia incassum legere; licebit tempus frustra terere, & optimas horas pessimè perdere. Hoc senatus doctissimorum hominum pridem observavit, ideo è lectione omni excerptum censuit; qui secus faxit, in supplicium habeat ignorantiam, & amissi temporis jacturam. Ita doctissimi quique sentiunt. Adversus hunc torrentem oblectari fatuum est. Sed tuas nunc objectiones audiam.

CAPUT X.

Objectionibus contra Excerptum solertiam respondetur.

B FAVST. Ergo fari jubes, & dictis tragulam * in jectura. EVLOG. Liberrimè, sanatur ulcus cum rum-pitur, & ejecta tragula quandoque in auctorem revolat. Dic quod sentis.

FAVST. Principio de illis fastigiis hominum multa differere, qui nescio quot decades librorum typis mandarent. Nihil hoc contra me; talem ego arietem, meique similes non timeamus; hoc epichiremate nihil persuades. Ego nulla molior volumina, nec unquam in lucem quidquam extrudere cogitavi. Typi à meis libris æternum feriantur. Ego Plinius, ego Lipsius, Pontanos, Delrios non expungam codicum edentorum multitudinem. Nec cupido tot libros scribere, quot Didymus, quot Origenes, quot Trifmegistus, aut Tostatus aliquis; ego me inter lectores censeferi volo, non scriptores: quid ergo mihi cum Excerptis? hæc illi curent, qui publico sua parant vendere. EVLOG. Audio; & verum esto, ut illud non cogites, saltem subinde voles, aut etiam cogèris orationum, vel epistoliarum componere: affirmatè dico, nec hoc ipsum quidem cum dignitate poteris, absque Excerptis. Vide plurimorum epistoliarum omnium inanes, flaccidas, elumbes, steriles, ineptas, plumbeas, sine nexu, sine nervo, sine ullo colore, in quibus nec præca, nec novæ litteraturæ vel vestigium reperire sit. Sed eorumdem scriptas orationes inspicere; verborum flumen est (& nec hoc quidem) rei aut rationis nihil, sed rivulus gracilis, & solo strepitu loquax; nullæ hinc elegantia, nulli sales, nullus nitor, gratiarum nihil est, subinde nec miculam in iis deprehendes, quæ præcam eruditionem sapiat, nihil sani aut vivi coloris; nil florum aut amœnitatis quidquam aspersum. Quod ille de Luscinia, hoc de scriptis talibus dicendum: Vox es, prætereaque nihil. Causam tantæ paupertatis ne quaere; in promptu est: nec verborum, nec phrasium, multò finis rerum Excerpta habent: in dies vivunt; parati nihil est. Hinc dictio & scriptio tam paupertina, sordida.

Imò sit nonnumquam ut talibus dicendum in publico, cum Philosophiæ, aut Medicinæ, aut Jurisprudentiæ, vel Theologiæ Doctores jubentur; sed illi tales, quia fodere noluerunt, mendicare coguntur. Cum enim eorum nihil habeant, quæ ad orationem struendam faciunt, velut pueri vix Grammaticæ gnari alios appellant: Quæ te, orationem mihi scribe, gratiarum actionem para, ad questionem positam responde. O mendicimonium ignavum; si quidquam excerptere voluissent, jam aliis non supplicarent; sed quia non tantum nihil notatum habent, sed etiam ignorant, ubi scribendorum aliquid quarant, unde dicendi subsidium petant, ideo ad mendicitatem indoctissimam sese applicant. Incertiam malunt prode, quam emendare.

Vides, Faustine, non tantum libros scripturis, sed etiam orationem, aut tale quid composituris. Excerpta esse necessaria.

FAVST.